

Успехът в езика на българи и унгарци (изследване от гледна точка на межкултурната комуникация)

Христина Соколова

***How Is Success Communicated in Bulgarian and Hungarian Language (A Comparative Study in the Field of Intercultural Communication):** The current paper examines a fairly new aspect of social studies – the notion of success. Particularly, this work analyzes the similarities and differences between success notions in Bulgaria and Hungary using the theoretical basis of intercultural communication. The goal of the paper is to uncover and distinguish a number of socio-cultural notions of successfulness in those 2 Eastern European cultures.*

***Key words:** Success, Intercultural Communication, Linguistics, Bulgaria, Hungary*

ВЪВЕДЕНИЕ

Темата за успеха и успелия човек е една от най-вълнуващите в съвременния свят. Нестихва стремежът към търсене на разковничето за постигане на личен и професионален успех, за постигане на максимално личностно развитие и за осъществяване на най-високите стремежи на човека. Това обаче не може да даде отговор защо успяването в живота има толкова голямо значение в европейската култура като цяло.

Проучвания, разглеждащи проблематиката на социокултурните и лингвокултурните представи за успеха в европейските страни, не успях да открия, нито такива, изследващи положението в Унгария или България. Европейската социологическа платформа „European Social Survey“ прави ежегодни изследвания във връзка с настроенията по различни обществени въпроси в Европейския съюз, като проучванията ѝ включват въпросите за щастие и благополучие. Съществуват и други световни социологически кампании за изследване на обществените настроения, но за жалост нито една не засяга причините за стремежа към успешност в живота.

Целта на този доклад е да представи пилотно непредставително изследване върху социокултурните представи за думата „успех“ сред младите хора в Унгария и България, като дискутира проблема през теоретичната призма на межкултурната комуникация. Основната задача на това изследване е да разкрие приликите и разликите между двете култури в областите на межкултурната комуникация и социокултурната среда.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Според Българския тълковен речник от 1994г. „успех“ означава „1. Сполука в начинание, сполучливо постигане на цел. 2. Признание, одобрение, положителна оценка. 3. Оценка на знания.“.[9] Подобно е и значението според Унгарския тълковен речник от 2003г., където срещу думата е отбелязано „сполучлив изход, добър резултат от извършване на някаква дейност“.[6] Трудно може да се определят културните близости и различия от дефинициите в речниците, затова има нужда по-задълбочено и детайлно да се проучат тези представи.

През февруари 2012г. е проведено изследване от автора на тази разработка сред 28 студенти от Унгария и България във възрастовата граница 18-26 години, без квота по пол (преобладават жените-респонденти) и населено място. Използваната методика е контент анализ върху резултати от т.нар. структурирано интервю, т.е. анкета с отворени въпроси, в няколко модула – демографски, общотематичен и специфично тематичен. В трите групи въпроси присъстват запитвания съответно първо върху възраст, пол и месторождение, второ върху общите асоциативни представи за думата успех и в третата група се задават конкретни въпроси върху наличието на влияние от външната среда върху представата за успеха (семейство,

приятели, медиите).

Първо, се разглежда *общата представа* за „успех“ (втори модул на структурираните интервюта) в двете страни, като веднага проличават някои съществени разлики между българите и унгарците. Успехът в *езика на унгарците* се дефинира в 4 групи конкретни понятия: 1. личен живот, 2. работа/материално положение, 3. абстрактни понятия и субективни усещания, 4. физическо състояние. Най-многобройна е понятийна група 3., където се наблюдава голямо разнообразие от абстрактни представи, нямащи нищо общо с материалния свят на успеха. Втора по обем е група 2., в която най-често срещаните думи са „пари“, „кариера“, „работа“. Групите 1. и 4. съдържат най-малко дефиниции, като в първа група представите за личен живот се ограничават до „щастие“ и „любов“, а в четвърта – „здраве“ и „красота“.

В *езика на българите* успехът също се дели на 4 основни понятийни групи, но тук няма значителен превес на нито една от тях, отговорите са смесени, разнородни, многословни, липсват фиксирани дефиниции за разлика от унгарските, където преобладава конкретиката и ползването на единични думи. Понятийните групи са 1. постигане на цели и резултати (професионален живот), 2. удовлетворение от личен живот, 3. вътрешно удовлетворение и признание (абстрактни понятия), 4. материално положение (наличие на пари и жилище). Тук виждането за успешността е по-сложно и многолико и задължително включва в себе си всички 4 елемента: работа, семейство, пари, признание. Унгарските младежи считат успеха си по-скоро за едно духовно, интелектуално пътешествие, един непрекъснат стремеж. Българите го виждат като постигане на определен материален и духовен стандарт, равнище.

Второ, наблюдава се определена *честота на понятията* в унгарската група, докато в българската няма такава зависимост. Пример за това е най-големият брой абстрактни понятия даден от унгарските младежи, по-точно класацията по честота в низходящ ред би изглеждала по този начин: 1. абстрактни понятия, 2. „признание“, 3. многозначни думи („връзки“, „познание“, „интелект“, „любов“, „благополучие“, „слава“), 4. „резултат“, 5. „цел“, 6. „професионално развитие“, 7. „пари“, 8. „удовлетворение“, 9. „щастие“, 10. физ. здраве, 11. „кариера“. Тук се вижда, че представата за успеха е по-скоро нематериална, за разлика от българската, която има конкретни материални и физически измерения. Наблюдава се известна интензивност и устойчивост в представените понятия от унгарската група, голяма повтаряемост, една обща и категорична представа. В българската група обаче има голяма разнородност в представите, но и хомогенност едновременно, като всяко едно понятие допълва другото и определя зависимост между подбраните понятия: „Добра кариера, сплотено семейство, истински приятели и т.н. За мен успехът се измерва в сбъднати мечти.“ Унгарските респонденти единствено изреждат в последователност своите представи, без да прилагат категорична логическа взаимозависимост: „Признание, триумф, радост, решителност, удовлетворение.“

Трето, в *специфичния модул* на анкетната карта също се откриват значителни разлики в представите за успешността в двете култури. Специфичният модул засяга няколко въпроса: дали респондентите се чувстват успели в живота и защо, дали мнението на родителите и приятелите им има значение за успешността им, и дали има успял човек, на когото биха подражавали. Първият въпрос носи коренно различни отговори от двете групи: 58% от унгарците се считат за успели млади хора, докато само 0,6% от българските студенти мислят същото. Българите са по-уклончиви, казвайки, че се чувстват само отчасти успели (62,5%), докато унгарците споделящи същото са само 33%. Считащите се за неуспели са съответно 25% от българите и 0,8% от унгарските анкетираните младежи. Любопитно е да се отбележи, че мнозинството от анкетираните са жени, но въпреки това няма достатъчно данни да се извадят заключения само върху женските представи за успеха. Тъй като

анкетираните собственооръчно попълват въпросниците, се виждат и тенденции в логиката на разсъждение на всеки респондент, а именно при унгарците се наблюдава категоричното усещане за целеустременост и борбеност, докато при българите се вижда една мекост, уклончивост и стремеж към търсене на баланс.

На въпросите дали имат значение мненията на родителите и приятелите отново се наблюдават разлики: за 66% от унгарците то има стойност само за ориентация, а приятелите напълно отсъстват от представата за важност. 33% процента от тях категорично отхвърлят мнението на семейството си. Българските младежи считат семейството, респективно родителите, за изключително важни (75%) и с водещо мнение, а на приятелите се придава особено значение и по-висок статут от обикновени познати, но се наблюдава обаче тенденция на разочарование от образа на „приятелите“ („В днешно време останаха много малко приятели и повечето търсят лична облага.“) и поради това категорично отхвърляне на тяхното мнение.

Последният въпрос засяга мнението на анкетираните дали има успял човек, чийто пример биха искали да следват. Тук отново се забелязват значителни различия, като при българите 62,5% се възхищават на нечий успех и биха последвали примера му, докато само 42% от унгарците биха направили това. 58% от унгарските младежи предпочитат да следват собствената си съдба, без да „подражават на кумири“, а от българите това биха направили само 31,25%.

Изводи:

1. От изложеното досега са изведени 12 асоциативни двойки в представата за „успех“ въз основа на получените данни и обобщавайки тенденциите в отговорите от всяка култура:
- 2.

Унгария	България
Абстрактност	Конкретност
Категоричност	Многословие
Стремеж	Статичност
Признание	Удовлетворение
Път	Равнище
Нематериалност	Материалност
Независимост	Зависимост/ подражание
Твърдост	Мекост
Увереност	Стеснителност
Целеустременост	Уклончивост
Борбеност	Пасивност
Поемане на риск	Баланс/ хармония

2. Тези двойки думи са изводите *на автора* относно представата за „успех“ и въз основа на направения контент анализ. Във връзка с горната обобщителна таблица, могат да се направят следните заключения за българската и унгарската представа:

- В Унгария се ценят високо качества като борбеност, целеустременост, идеализъм, като те помагат най-много за постигане на резултати в някаква дейност.
- В България високо се ценят качества като сговорчивост, прагматичност и стремеж към материално благополучие, като те се смятат за най-подходящи за постигане на резултати в някаква дейност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

С оглед на получените резултати се счита, че разликите между представите на думата „успех“ сред българското и унгарското население са много съществени и очертават коренно различни социокултурни картини в двете страни.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Baktay, M. et al. 2009, Pénz, karrier, csillogás? A siker kényszere és lehetőségei. Jaffa Kiadó, Budapest.

[2] Bori, I., Masát, Á. 2008. A mai magyar társadalom. Balassi Intézet, L'Harmattan Kiadó. Budapest.

[3] Héra, G., Ligeti, Gy., 2006. Módszertan. A társadalmi jelenségek kutatása. Osiris Kiadó. Budapest.

[4] Hofstede, Geert H. , Kultúrák és szervezetek, Pécs, VHE Kft, 2008

[5] Keil, A. 2011. European Values and Youth in Hungary, UACES 41st Annual Conference, Cambridge, 5-7 September 2011 Conference paper.

[6] Magyar értelmező kéziszótár. Sz.: Pusttai, F., Akadémiai Kiadó. 2007., 1181.

[7] Váriné Szilágyi, I., Solymosi, Zs., 1999, A siker lélektana. Szociálpszichológiai és szociológiai tanulmányok a sikerről. Budapest.

[8] „Благополучие и доверие: България в Европа? Сравнителен анализ по Европейското социално изследване (ESS) 2006/2009”, С. 2010.

[9] Андрейчин, Л., Л. Георгиев, Ст. Илчев, Н. Костов, Ив. Леков, Ст. Стойков, Цв. Тодоров. Български тълковен речник. Наука и изкуство. С., 1994., 1009.

[10] Бузера, Й., Е. Димитрова, О. Кайтнер, Н. Панеа, Ю. Попова, Ю. Рот, А. Тенеску. Основи на интеркултурната комуникация. Фабер. В.Т., 2012.

За контакти:

Ас. Христина Соколова, Катедра “Европеистика”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888-708, e-mail: hsokolova@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.